

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОЛЕДЖ

Циклова комісія музики і хореографії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

 О.Б.Жильцов

2018 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИКА МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ

для студентів

спеціальності 014 Середня освіта
освітнього рівня молодший спеціаліст
освітньої програми 014.13 Середня освіта
(Музичне мистецтво)

Київ – 2018

Розробник: Романова Тетяна Вадимівна,
викладач циклової комісії музики і хореографії Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка, викладач-методист

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії
музики і хореографії

Протокол від « 30 » серпня 2018 р. № 1

Голова циклової комісії Т.В.Романова

Робочу програму перевірено
« 05 » вересня 2018 р.

Заступник директора з навчально-методичної роботи З.Л.Гейхман

Заступник директора з навчальної роботи Я.В. Карлінська

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол
№ __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол
№ __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол
№ __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол
№ __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання, оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	5 /150	
Курс	3	
Семестр	5	6
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	2,5	2,5
Обсяг годин, в тому числі:	75	75
Аудиторні	46	46
Модульний контроль	4	4
Семестровий контроль	-	+
Самостійна робота	25	25
Форма семестрового контролю	іспит	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: підготовка майбутнього фахівця зі знанням оптимальних форм організації педагогічної взаємодії за принципами гуманізації і демократизації; з високим рівнем теоретико-методичного осмислення суті педагогічної взаємодії, використання продуктивних педагогічних технологій.

Завдання:

- свідоме оволодіння студентами теоретичними знаннями з проблем музичного виховання, навчання і розвитку дітей дошкільного віку;
- усвідомлене засвоєння змісту, організаційних форм та методів виховання, навчання і розвитку дітей раннього та дошкільного віку з метою формування гармонійної особистості дитини;
- набуття студентами вмінь проектувати, організовувати і реалізовувати пізнавальні, розвивальні і виховні аспекти педагогічної взаємодії в закладах дошкільної освіти;
- забезпечення диференційованого особистісного підходу;
- формування у студентів вміння творчо використовувати в освітньому процесі в закладах дошкільної освіти надбань народної педагогіки, зразків українського музичного фольклору;
- формування у студентів вміння застосовувати в освітньому процесі в закладах дошкільної освіти надбань класичних і сучасних педагогічних досліджень, новаторських ідей;
- розвиток самостійності, творчої активності студентів;
- розширення загальнопедагогічного і загальнокультурного світогляду студентів;
- формування і удосконалення навичок самостійної роботи з різними джерелами в рамках відповідної тематики, з різноманітним музичним репертуаром;
- формування практичних умінь і навичок роботи з дітьми дошкільного віку;
- розвиток творчих здібностей студентів;
- формування у студентів позитивної мотивації до вивчення курсу і майбутньої професійної діяльності.

У студентів мають бути сформовані такі *компетентності*:

Загальні:

- здатність до аналізу та синтезу;
- здатність до організації і планування;
- базові загальні знання;
- засвоєння основ базових знань з професії;
- розв'язання проблем;
- прийняття рішень;
- навички управління інформацією;
- взаємодія;
- позитивне ставлення до несхожості та інших культур;
- етичні зобов'язання;
- здатність працювати в міждисциплінарній команді;

- здатність застосовувати знання на практиці;
- здатність до навчання;
- лідерські якості;
- розуміння культур та звичаїв інших країн;
- турбота про якість;
- бажання досягти успіху.

Фахові:

- усвідомлення соціальної значущості своєї майбутньої професії, володіння мотивацією до здійснення професійної діяльності;
- здатність нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності;
- демонструвати предметну та сучасну базу знань;
- здатність реалізовувати навчальні програми базових курсів у різних освітніх установах;
- готовність застосовувати сучасні методики і технології, в тому числі й інформаційні, для забезпечення якості навчально-виховного процесу освітнього закладу;
- здатність розробляти і реалізовувати культурно-просвітницькі програми для різних категорій населення, в тому числі з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- здатність професійно взаємодіяти з учасниками культурно-просвітницької діяльності;
- володіння методами навчання і виховання засобами музичного мистецтва;
- володіння теоретичними основами музичного мистецтва, професійною термінологією;
- володіння інструментарієм, методами, прийомами і практичними навичками роботи у царині музичного мистецтва;
- застосування професійно-профільованих знань у музичній діяльності (за видами);
- здатність до творчості.

Предметні:

- здатність аналізувати класичні системи навчання і виховання, методичні компоненти відомих музично-педагогічних систем;
- готовність застосовувати сучасні методики і технології для забезпечення якості освітнього процесу в дитячих закладах;
- проектування форм і методів навчання та виховання засобами музичного мистецтва;
- розуміння шляхів практичного застосування технологій навчання і виховання;
- здатність ефективно використовувати у практичній діяльності форми, методи, засоби музичного виховання і навчання;
- готовність до організації різних видів і форм музичної діяльності дітей дошкільного віку;
- здійснення музично-теоретичного, історико-стильового, технічно-виконавського аналізу навчального матеріалу;

- усвідомлення важливості знання базової музичної термінології, її значення, здатність грамотно використовувати її в аналізі та обговоренні музичних творів;
- здатність добирати музичний матеріал, адаптувати музичні твори для виконання дітьми дошкільного віку;
- спроможність до високохудожнього виконання музичних творів (інструментальних, вокальних);
- спроможність швидкого орієнтування у нотному тексті музичного твору;
- орієнтування в різних фактурах вокально-хорових творів;
- здатність акомпанувати власному співу, дитячому хору, ансамблю;
- спроможність поєднувати акомпаніаторські навички з елементами диригентської техніки;
- готовність вносити зміни в партитури вокально-хорових творів, партію акомпанементу в залежності від художньо-технічних завдань (спрощення нотного тексту, транспонування);
- володіння вокально-хоровими навичками, особливостями співацького дихання, фразування, атаки звуку;
- спроможність працювати на музичних заняттях та у вільний від занять час над розширенням діапазону та злагодженням регістрів, враховуючи індивідуальні можливості дітей дошкільного віку;
- здатність до високохудожнього виконання музичних творів на дитячих музичних інструментах (металофон, ксилофон, сопілка тощо);
- оволодіння прийомами навчання гри на дитячих музичних інструментах;
- готовність реалізовувати елементи колективного музикування на дитячих музичних інструментах на музичних заняттях, святах, розвагах та у вільний від занять час;
- здатність ритмічно та виразно рухатись під музику, узгоджуючи рухи з характером музичного твору; комбінувати музично-ритмічні, танцювальні рухи;
- спроможність до розкриття музично-художнього образу за допомогою музично-ритмічних рухів;
- оволодіння прийомами навчання різним видам музично-ритмічних рухів;
- усвідомлення важливості використання творчих завдань в різних видах музичної діяльності дітей дошкільного віку;
- здатність розуміти алгоритм самостійного створення музично-творчих зразків (вокальних, хорових, інструментальних) і спроможність їх створювати;
- здатність аналізувати результати навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку на музичних заняттях та у вільний від занять час;
- виявлення та оцінювання рівня музичного розвитку дітей дошкільного віку.

Предмет: процес цілеспрямованої музичної підготовки студентів до майбутньої професії.

3. Результати навчання за дисципліною

Вивчення навчальної дисципліни передбачає досягнення наступних результатів:

- усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, мотивація до здійснення професійної діяльності;
- нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності;
- знати провідну мету і завдання педагогічної діяльності в дитячих закладах в напрямку художньо-естетичного виховання засобами музичного мистецтва;
- знати загальні основи дошкільної педагогіки, системи виховання дітей дошкільного віку;
- розуміти закономірності музичного сприйняття, вікові особливості музичного розвитку дітей дошкільного віку;
- усвідомлювати вимоги до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти;
- знати особливості музичної роботи з дітьми дошкільного віку;
- володіти формами організації музичної діяльності дітей дошкільного віку;
- знати види музичної діяльності, види та структуру музичних занять;
- реалізовувати вимоги до організації та проведення музичних занять, свят і розваг в різних вікових групах;
- володіти принципами добору музичного матеріалу;
- усвідомлювати шляхи активізації творчої діяльності дітей дошкільного віку;
- розуміти особливості взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у навчанні та вихованні дітей дошкільного віку;
- знати і бути готовим до виконання функцій музичного керівника в здійсненні керівництва різними формами музичної діяльності дітей дошкільного віку;
- вміти самостійно аналізувати наукову, методичну, психологічну, музичну літературу;
- проектувати, організовувати та забезпечувати технології навчання і виховання дітей дошкільного віку;
- аналізувати вікові особливості музичного розвитку особистості дітей дошкільного віку;
- мати потребу в удосконаленні професійної компетентності, педагогічної та виконавської майстерності.

4. Структура навчальної дисципліни
Тематичний план денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	денна форма						
	усього	у тому числі					
		лекції	практ.	сем.	пк	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи музичного виховання дітей дошкільного віку							
Тема 1. Становлення і розвиток системи музичного виховання в закладах дошкільної освіти.	6	2				2	2
Тема 2. Значення та завдання музичного виховання в закладах дошкільної освіти.	6	2	2				2
Тема 3. Розвиток музичних здібностей дітей дошкільного віку.	6	2	2				2
Тема 4. Зміст, види і форми музичної діяльності дітей дошкільного віку.	8	2		2		2	2
Тема 5. Методи і прийоми музичного виховання та навчання.	10	2	2	2		2	2
Модульна контрольна робота.	2				2		
Разом за змістовим модулем 1	38	10	6	4	2	6	10
Змістовий модуль 2. Види музичної діяльності							
Тема 1. Музичне сприйняття дітей дошкільного віку. Слухання музики.	9	2	2			2	3
Тема 2. Спів як вид музичної діяльності.	8	2	2			2	2
Тема 3. Музично-ритмічні рухи.	3	1					2
Тема 4. Гра на дитячих музичних інструментах.	3	1					2
Тема 5. Музично-дидактичні ігри.	4	1					3
Тема 6. Дитяча музична творчість. Особливості, шляхи формування.	8	1	2	2			3
Модульна контрольна робота .	2				2		
Разом за змістовим модулем 2	37	8	6	2	2	4	15
Разом за 5 семестр	75	18	12	6	4	10	25
Змістовий модуль 3. Форми організації музичної діяльності дітей							
Тема 1. Музичні заняття у закладах дошкільної освіти.	14	4	2	2		2	4

Тема 2. Свята в дитячих закладах.	8	2	2			2	2
Тема 3. Розваги в дитячих закладах.	10	2	2	2		2	2
Тема 4. Музика у повсякденному житті закладів дошкільної освіти.	4	2					2
Модульна контрольна робота.	2				2		
Разом за змістовим модулем 3.	38	10	6	4	2	6	10
Змістовий модуль 4. Організаційно-методичні основи музичного виховання та музично-педагогічна діяльність музичного керівника							
Тема 1. Системи і технології музичного виховання.	10	2	2			2	4
Тема 2. Планування і облік роботи з музичного виховання.	10	2	2			2	4
Тема 3. Функції та роль музичного керівника та вихователя у здійсненні керівництва різними формами музичної діяльності дітей дошкільного віку.	7	2	2				3
Тема 4. Професійна компетентність як освітній результат підготовки музичного керівника.	8	2		2			4
Модульна контрольна робота.	2				2		
Разом за змістовим модулем 4.	37	8	6	2	2	4	15
Разом за 6 семестр	75	18	12	6	4	10	25
Усього годин	150	36	24	12	8	20	50

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи музичного виховання дітей дошкільного віку

Тема 1. Становлення і розвиток системи музичного виховання в дитячих закладах.

Становлення теорії та практики музичного виховання в Україні. Педагогічна спадщина С. Ф. Русової, В. М. Верховинця, Н. Г. Кукловської, З. П. Березницької. Педагогічна діяльність Г.О. Ільїної, Р.Т. Зінич, С.М. Шоломович.

Витоки громадського музичного виховання. Система естетичного виховання Давньої Греції.

Розвиток педагогічної думки в галузі музичного виховання в другій половині ХІХ ст. – першій половині ХХ ст.: педагогічна та просвітницька діяльність А.Л. Маслова, А.Н.Карасьова, В.М. Швацької, Н.О. Метлова, Т.С. Бабаджан. Творчі пошуки в галузі музичного виховання в другій половині ХХ ст.: система музичного виховання Д.Б. Кабалевського, педагогічна діяльність Н.О. Ветлугіної.

Система музичного виховання К. Орфа, З. Кодая, Е. Жак-Далькроза. *Основні поняття:* педагогічна спадщина, громадське музичне виховання, просвітницька діяльність, творчі пошуки, музично-педагогічна система, творчий потенціал.

Тема 2. Значення та завдання музичного виховання в закладах дошкільної освіти.

Значення музики як виду мистецтва. Психофізіологічна природа впливу музики на людину. Поліфункціональні властивості музики.

Сутність теорії і методики музичної освіти. Сучасні тенденції розвитку музичної освіти. Принципи музичного виховання. Завдання музичного виховання в дитячих закладах.

Основні поняття: феномен культури, почуття, психічний стан людини, фізіологічний стан людини, музикотерапія, об'єкт музичної педагогіки, предмет музичної педагогіки, тенденції розвитку музичної освіти.

Тема 3. Розвиток музичних здібностей дітей дошкільного віку.

Структура музикальності. Психолого-педагогічна характеристика музичних здібностей дітей дошкільного віку. Задатки, здібності, обдарованість.

Вікові особливості музичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку. Діагностика музичних здібностей дітей.

Основні поняття: музикальність, структура, музичні здібності.

Тема 4. Зміст, види і форми музичної діяльності дітей дошкільного віку.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Головна мета дошкільної освіти в Україні. Програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», «Дитина» тощо. Зміст музичної освіти як педагогічна категорія. Пріоритетна зорієнтованість на активізацію творчого потенціалу дитини як один із ключових підходів до реалізації змісту чинних програм.

Види музичної діяльності. Художньо-педагогічні вимоги до музичного репертуару. Форми організації музичної діяльності дітей дошкільного віку.

Основні поняття: педагогічна категорія, пріоритетна зорієнтованість, активізація творчого потенціалу.

Тема 5. Методи і прийоми музичного виховання та навчання.

Методи музичного виховання, навчання та розвитку дітей дошкільного віку, їх класифікація. Особливості застосування різних прийомів навчання. Особистісний підхід до дітей в процесі їх музичного виховання та розвитку.

Основні поняття: методи музичного виховання, класифікація, прийоми навчання, особистісний підхід.

Рекомендовані джерела

Основна : 1, 2, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3.

Змістовий модуль 2. Види музичної діяльності

Тема 1. Музичне сприйняття дітей дошкільного віку. Слухання музики.

Слухання музики в закладах дошкільної освіти як основний шлях розвитку емоційної чутливості, відгуку на музику, виховання інтересу до неї. Формування навичок музично-слухацької культури, вміння розрізняти характер, настрій музики, її зміст, засоби музичної виразності.

Зміст програми. Характеристика репертуару за віковими групами.

Основні поняття: емоційна чутливість, відгук на музику, музично-слухацька культура, характер, настрій музики, зміст, засоби.

Тема 2. Спів як вид музичної діяльності.

Спів – один з основних видів дитячого музичного виконавства. Його виховне значення. Розвиваюча функція співу. Вікові характеристики слуху і голосу дітей дошкільного віку. Охорона дитячого голосу. Співоча постава. Система співочих навичок, їх характеристика. Методика роботи над піснею. Особливості роботи з неточно інтонуючими дітьми. Послідовність роботи над піснею. Формування дитячої пісенної творчості.

Основні поняття: спів, функція співу, вікові характеристики слуху і голосу, охорона дитячого голосу, співоча постава, методика роботи, пісенна творчість.

Тема 3. Музично-ритмічні рухи.

Значення і завдання музично-ритмічного виховання. Особливості характеристики музично-ритмічного розвитку дітей раннього та дошкільного віку. Види музично-ритмічної діяльності: музично-ритмічні вправи, ігри, таночки, хороводи. Навички музично-ритмічної діяльності.

Методика навчання музично-ритмічних рухів дітей раннього і дошкільного віку. Послідовність навчання, особливості розумування ігор, таночків під спів.

Спільна робота вихователя та музичного керівника в музично-ритмічному вихованні дошкільників.

Основні поняття: музично-ритмічне виховання, види музично-ритмічної діяльності, послідовність навчання.

Тема 4. Гра на дитячих музичних інструментах.

Значення музикування в музичному та загальному розвитку дітей дошкільного віку. Характеристика та класифікація дитячих музичних іграшок та інструментів. Вимоги до них.

Зміст сучасних програм виховання та навчання з розділу «Гра на дитячих музичних інструментах». Характеристика музичного репертуару, художньо-педагогічні вимоги до нього. Методи та прийоми навчання дітей дошкільного віку гри на ДМІ. Послідовність завдань і підбір відповідних методів і прийомів навчання.

Організація та керівництво ансамблем.

Основні поняття: музикування, характеристика та класифікація дитячих музичних іграшок та інструментів, художньо-педагогічні вимоги, методи та прийоми навчання дітей дошкільного віку гри на ДМІ, ансамбль.

Тема 5. Музично-дидактичні ігри.

Музично-дидактичні ігри – основний шлях розвитку музично-сенсорних здібностей дітей дошкільного віку. Види та типи музично-дидактичних ігор.

Використання ігор в різних видах музичної діяльності та формах роботи. Методика розучування ігор.

Основні поняття: музично-дидактичні ігри, музично-сенсорні здібності, форми роботи, методика розучування ігор.

Тема 6. Дитяча музична творчість. Особливості, шляхи формування.

Проблема дитячої музичної творчості. Психолого-педагогічна і спеціальна підготовка для формування передумов розвитку дитячої музичної творчості. Опанування методикою розвитку музично-творчих здібностей дітей дошкільного віку в різних видах музичної діяльності. Специфіка дитячої музичної творчості. Єдність видів музично-творчої діяльності музичного керівника: творчої, художньо-конструктивної, комунікативної, організаторської, дослідницької, психологічної, музично-виконавчої (вокальної, концертмейстерської).

Основні поняття: дитяча музична творчість, розвиток музично-творчих здібностей дітей дошкільного віку, види музично-творчої діяльності музичного керівника.

Рекомендовані джерела

Основна : 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3.

Змістовий модуль 3. Форми організації музично-педагогічного процесу

Тема 1.Музичні заняття у закладах дошкільної освіти.

Значення музичних занять. Організація занять у закладах дошкільної освіти. Побудова музичних занять. Музичні заняття у різних вікових групах.

Основні поняття: музичні заняття, організація занять, побудова музичних занять.

Тема 2.Свята в дитячих закладах.

Свята в закладах дошкільної освіти, їх значення. Методика написання святкового сценарії. Підготовка музичного керівника і дітей до свята.

Обов'язки ведучої на святі. Спільна робота педагогічного колективу в підготовці свят. Сюрпризний святковий момент.

Основні поняття: свято, написання святкового сценарію, підготовка до свята, сюрпризний святковий момент.

Тема 3. Розваги в дитячих закладах.

Значення і зміст розваг. Місце музики в розвагах. Види розваг. Принципи добору репертуару, створення сценаріїв вечорів розваг. Організація вечорів розваг в різних вікових групах. Оформлення музичної зали. Планування розваг.

Основні поняття: розваги, види розваг, організація розваг, сценарії.

Тема 4. Музика у повсякденному житті закладів дошкільної освіти.

Роль і місце музики в житті закладу дошкільної освіти. Музика на прогулянці, на ранковій гімнастиці. Музика на занятті з фізкультури. Музика в дитячих іграх на інших заняттях. Музика для релаксації.

Основні поняття: ранкова гімнастика, дитячі ігри, музика для релаксації, музикотерапія.

Рекомендовані джерела

Основна : 2.

Додаткова: 2, 3, 4,5.

Змістовий модуль 4. Організаційно-методичні основи музичного виховання та музично-педагогічна діяльність музичного керівника

Тема 1. Системи і технології музичного виховання.

Впровадження в освітній процес як сталих, так і новітніх музично-педагогічних технологій як необхідної умови модернізації музично-освітньої галузі. Сутність музично-педагогічних технологій. Ключові ознаки музично-педагогічних технологій. Музично-педагогічна система Е. Жак-Далькроза. Музично-педагогічна система К. Орфа. Педагогічні ідеї та методика музичної освіти дітей М. Леонтовича та В. Верховинця.

Основні поняття: музично-педагогічна технологія, евритміка, елементарне музикування, елементарний інструментарій, імпровізація як метод навчання.

Тема 2. Планування і облік роботи з музичного виховання.

Організація роботи з музичного виховання. Обов'язки музичного керівника. Обов'язки вихователя. Планування та облік роботи з музичного виховання. Види планування роботи з музичного виховання.

Основні поняття: організація роботи, обов'язки, планування та облік роботи, види планування роботи з музичного виховання.

Тема 3. Функції та роль музичного керівника і вихователя у здійсненні керівництва різними формами музичної діяльності дітей дошкільного віку.

Педагогічна майстерність педагога як важлива умова оптимізація процесу розвитку дітей дошкільного віку. Компоненти професійної майстерності педагога.

Функції та роль музичного керівника і вихователя у здійсненні керівництва різними формами музичної діяльності дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.

Основні поняття: педагогічна майстерність, оптимізація процесу розвитку, форми музичної діяльності.

Тема 4. Професійна компетентність як освітній результат підготовки музичного керівника.

Компетентнісний підхід у загальній мистецькій освіті. Професійне коло застосування мистецьких компетентностей. Діагностика мистецької компетентності майбутнього фахівця музичного мистецтва.

Основні поняття: компетентність, компетенції, діагностика мистецької компетентності

Рекомендовані джерела

Основна : 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 5.

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Зміст, види, форми організації музичної діяльності.	2
2	Теоретичні питання музичного виховання.	2
3	Види музичної діяльності.	2
4	Музичні заняття у дошкільних навчальних закладах.	2
5	Свята і розваги в дитячих закладах.	2
6	Організаційно-методичні основи музичного виховання.	2
	Разом	12

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Значення та завдання музичного виховання в дитячих закладах.	2
2	Розвиток музичних здібностей дітей дошкільного віку.	2
3	Методи та прийоми навчання і виховання.	2
4	Слухання музики.	2
5	Спів як вид музичної діяльності.	2
6	Взаємозв'язок видів музичної діяльності.	2
7	Музичні заняття у дошкільних навчальних закладах.	2
8	Свята в дитячих закладах.	2
9	Розваги в дитячих закладах.	2
10	Системи і технології музичного виховання.	2
11	Планування і облік роботи з музичного виховання.	2
12	Професійна діяльність музичного керівника.	2
	Разом	24

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
1. Відвідування лекцій	1	5	5	4	4	5	5	4	4
2. Відвідування практичних занять	1	3	3	3	3	3	3	3	3
3. Відвідування семінарських занять	1	2	2	1	1	2	2	1	1
4. Робота на семінарському занятті	10	2	20	1	10	2	20	1	10
5. Робота на практичному занятті	10	3	30	3	30	3	30	3	30
6. Виконання завдань для самостійної роботи	5	5	25	6	30	4	20	4	20
7. Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Разом			110		103		105		93
Максимальна кількість балів	411								
Розрахунок коефіцієнта	6,85								

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи музичного виховання дітей дошкільного віку

Тема 1. Становлення і розвиток системи музичного виховання в закладах дошкільної освіти (2 год.)

Дати відповідь на питання:

1. Становлення музичної освіти в Україні. Педагогічна спадщина С.Ф. Русової, В. М. Верховинця.
2. Витоки музичного виховання дітей дошкільного віку в європейській музичній педагогіці.

Тема 2. Значення та завдання музичного виховання в закладах дошкільної освіти (2 год.)

Підготувати повідомлення:

1. Провідні педагогічні ідеї українських музикантів-педагогів ХХ ст. Проаналізувати Програму виховання і навчання дітей дошкільного віку «Дитина»:

1. Основні завдання музично-естетичного розвитку дітей дошкільного віку.

Тема 3. Розвиток музичних здібностей дітей дошкільного віку (2 год.)

1. Розробити творчі завдання для різних видів музичної діяльності.
2. Змодельовати фрагмент музичного заняття з використанням творчих завдань.

Тема 4. Зміст, види і форми музичної діяльності дітей дошкільного віку. (2 год.)

1. Проаналізувати сучасні програми виховання і навчання дітей дошкільного віку з метою порівняння художньо-педагогічних вимог до музичного репертуару дітей раннього і дошкільного віку.
2. Запропонувати музичний репертуар до різних видів музичної діяльності дітей дошкільного віку.

Тема 5. Методи і прийоми музичного виховання та навчання. (2 год.)

1. Розробити конспект музичного заняття (вікова група за вибором студента).

Підготувати повідомлення:

1. Інтерактивні методи музичного навчання.

Змістовий модуль 2. Види музичної діяльності

Тема 1. Музичне сприйняття дітей дошкільного віку. Слухання музики. (3 год.)

1. Проаналізувати програмний матеріал зі слухання музики в різних вікових групах (програма виховання і навчання дітей дошкільного віку «Дитина»).
2. Розробити фрагмент музичного заняття зі слухання музики (вікова група за вибором студента).

Тема 2. Спів як вид музичної діяльності. (2 год.)

1. Розробити фрагмент музичного заняття зі співу (вікова група за вибором студента).
2. Запропонувати творчі завдання в співацькій діяльності: імпровізація різних мотивів звуконаслідування, музичних запитань і відповідей, найпростіших мелодій на заданий текст.

Тема 3. Музично-ритмічні рухи. (2 год.)

1. Проаналізувати програмний зміст та музичний репертуар в різних вікових групах, скласти перелік музично-ритмічних вправ.
2. Запропонувати до розучування дитячу українську народну ігрову пісню (твір, вікова група за вибором студента).

Тема 4. Гра на дитячих музичних інструментах. (2 год.)

1. Скласти ритмічний акомпанемент на дитячих шумових інструментах до поспівок, лічилок, забавлянок (за вибором студента).
2. Створити партитуру для оркестру дитячих музичних інструментів (твір за вибором студента).

Тема 5. Музично-дидактичні ігри. (3 год.)

1. Розробити творчі музично-дидактичні завдання з різних видів музичної діяльності:

- завдання для розвитку відчуття ритму;
- завдання для розвитку пісенної творчості;
- завдання для розвитку творчого сприймання музики.

2. Розробити фрагмент музичного заняття в старшій групі закладу дошкільної освіти з використанням музично-дидактичної гри.

Тема 6. Дитяча музична творчість. Особливості, шляхи формування. (3 год.)

1. Скласти музичні привітання, музичні загадки, невеликі поспівки на віршований текст.
2. Запропонувати музично-ритмічні рухи до танцювальної музики (за вибором студента).
3. Розробити фрагмент музичного заняття з використанням ігрової ситуації.

Змістовий модуль 3. Форми організації музично-педагогічного процесу

Тема 1. Музичні заняття у дошкільних навчальних закладах. (4 год.)

1. Запропонувати зміст стислої бесіди емоційно-образного характеру для слухання музики на музичному занятті в старшій групі закладу дошкільної освіти.
2. Скласти художню колекцію з творів різних видів мистецтва, об'єднаних однією темою («Краса навколо нас», «Музика рідної землі» тощо).
3. Розробити план-конспект музичного заняття в різновіковій групі закладу дошкільної освіти.

Тема 2. Свята в дитячих закладах (2 год.)

1. Змодельювати сюрпризні моменти на святах в закладах дошкільної освіти.
2. Розробити сценарій свята (вікова група, тема за вибором студента).

Тема 3. Розваги в дитячих закладах (2 год.)

1. Розробити програми розваг для дітей молодшої та старшої груп закладу дошкільної освіти.

Тема 4. Музика у повсякденному житті закладів дошкільної освіти (2 год.)

1. Підібрати музичний супровід до комплексу вправ ранкової гімнастики.
2. Запропонувати музичний репертуар для проведення занять з розвитку мовлення, образотворчого мистецтва та ін.

Змістовий модуль 4. Організаційно-методичні основи музичного виховання та музично-педагогічна діяльність музичного керівника

Тема 1. Системи і технології музичного виховання (4 год.)

Підготувати повідомлення на тему:

1. Евритміка як особливість музично-педагогічної системи Е. Жак-Далькроза.
2. Ідеї гуманізму і творчого розвитку особистості як основа педагогічної концепції і методичної системи К. Орфа.

Тема 2. Планування і облік роботи з музичного виховання (4 год.)

1. Скласти план індивідуальної роботи музичного керівника з дітьми дошкільного віку.
2. Розробити план проведення вечорів розваг в дитячому закладі на місяць.

3. Скласти розгорнутий календарний план роботи музичного керівника в закладі дошкільної освіти.

Тема 3. Функції та роль музичного керівника та вихователя у здійсненні керівництва різними формами музичної діяльності дітей дошкільного віку (3 год.)

1. Скласти сценарій тематичного концерту для дітей середньої та старшої груп закладу дошкільної освіти.
2. Навести приклади гурткової роботи з музичного виховання дітей дошкільного віку.

Тема 4. Професійна компетентність як освітній результат підготовки музичного керівника (4 год.)

1. Розробити 2-3 завдання для діагностики рівня розвитку музичних здібностей дітей дошкільного віку.
2. Запропонувати завдання для формування виконавських умінь та навичок дітей (вокальних, хорових, інструментальних).
3. Запропонувати завдання для формування виконавських умінь та навичок дітей (вокальних, хорових, інструментальних) з ускладненням.
4. Розробити розгорнутий конспект музичного заняття в старшій групі закладу дошкільної освіти.

Критерії оцінки результатів самостійної роботи

У процесі виконання самостійної роботи викладач оцінює:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Максимальна кількість балів за виконану роботу – 5.

**6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання
Критерії і норми оцінювання модульної (контрольної) роботи**

Максимальна кількість балів - 25	Критерії оцінювання
25 - 20	Завдання виконані якісно (90% - 100% виконання усіх розділів модульної (контрольної) роботи).
19 - 15	Завдання виконані якісно з достатньо високим рівнем правильних відповідей (89% - 75% виконання усіх розділів модульної (контрольної) роботи).
14 - 10	Завдання виконані якісно з середнім показником правильних відповідей (74% - 50% виконання всіх розділів модульної (контрольної) роботи).
0	Завдання не виконано (виконання 49% усіх розділів модульної (контрольної) роботи).

Модульний контроль проводиться в письмовій формі: письмове тестування, виконання завдань модульної контрольної роботи.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Екзамен . Форма проведення: письмова(виконання практичних завдань, відповідь на теоретичні питання). Тривалість екзамену: 2 год. Максимальна кількість балів: 40 балів. Критерії оцінювання: практичне завдання – 20 балів; теоретичне питання – 20 балів.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

Перелік практичних завдань:

1. Розробити фрагмент музичного заняття в середній групі закладу дошкільної освіти з використанням музично-ритмічних рухів. В якості музичного матеріалу використати твір «М'ячики», муз. М. Сатуліної.
2. Розробити фрагмент музичного заняття в середній групі закладу дошкільної освіти з елементами гри на дитячих музичних інструментах.
В якості музичного матеріалу використати українську народну пісню «Печу, печу хлібчик».
3. Розробити фрагмент музичного заняття зі співу в старшій групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати українську народну пісню «Мак».
4. Розробити план тематичного заняття на тему «Як розповідає музика» в старшій групі закладу дошкільної освіти та проаналізувати чинники, що визначають вибір методів музичного виховання.
5. Розробити фрагмент музичного заняття зі співу в другій молодшій групі закладу дошкільної освіти (твір за вибором студента). Порівняти методику роботи над вивченням нової пісні у другій молодшій та старшій групах закладу дошкільної освіти.
6. Розробити фрагмент музичного заняття зі слухання музики в старшій групі закладу дошкільної освіти (твір за вибором студента). Запропонувати перелік музичних творів, які мають терапевтичний ефект і використовуються у музикотерапії.
7. Розробити фрагмент музичного заняття для дітей різновікової групи закладу дошкільної освіти. Розкрити методику проведення музичної гри «Злови в коло».
8. Розробити план проведення святкового ранку в другій молодшій групі закладу дошкільної освіти. Порівняти вимоги та особливості підготовки до проведення свят у другій молодшій та середній групах закладу дошкільної освіти.
9. Розробити фрагмент музичного заняття зі співу в старшій групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати українську народну пісню «Ходить гарбуз по городу».
10. Розробити фрагмент музичного заняття зі слухання музики в старшій групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати твір В. Косенка « Не хочуть купити ведмедика».
11. Розробити фрагмент музичного заняття з використанням музично-ритмічних рухів в другій молодшій групі закладу дошкільної освіти. В якості

музичного матеріалу використати твір «Крокуємо разом», муз. М.Раухвергера, сл.О.Коропко.

12. Розробити фрагмент музичного заняття в старшій групі закладу дошкільної освіти. Розкрити послідовність етапів роботи над хоромом. В якості музичного матеріалу використати українську народну пісню «Подольночка».
13. Розробити фрагмент музичного заняття в старшій групі закладу дошкільної освіти з елементами гри на дитячих музичних інструментах. В якості музичного матеріалу використати українську народну пісню «Щедрівочка щедрувала».
14. Розробити фрагмент музичного заняття зі слухання музики в старшій групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати українську народну пісню «Благослови, мати, весну закликати».
15. Розробити фрагмент музичного заняття зі співу в середній групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати пісню «Подарунок мамі», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної.
16. Розробити фрагмент музичного заняття зі співу в середній групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати українську народну пісню «Дударик».
17. Розробити фрагмент музичного заняття в другій молодшій групі закладу дошкільної освіти з використанням музично-ритмічних рухів(вивчення танцю). В якості музичного матеріалу використати «Танок з ляльками», укр. нар. мелодія, обробка Т.Шутенка.
18. Розробити фрагмент музичного заняття в другій молодшій групі з використанням музично-ритмічних рухів. В якості музичного матеріалу використати твір «Плескаємо-тупаємо», укр. нар. мелодія, обробка Я.Степового.
19. Розробити фрагмент музичного заняття зі співу в старшій групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати пісню «Збирай урожай», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної.
20. Розробити фрагмент музичного заняття зі слухання в старшій групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати твір «Політ джмеля», муз. М.Римського-Корсакова.
21. Розробити фрагмент музичного заняття в старшій групі закладу дошкільної освіти з елементами гри на дитячих музичних інструментах. В якості музичного матеріалу використати українську народну пісню «Світла ягілочка».
22. Розробити фрагмент музичного заняття зі слухання музики в середній групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати твір «Дзвоники дзвонять», муз. В.А.Моцарта.
23. Розробити фрагмент музичного заняття зі співу в другій молодшій групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати пісню «Дід Мороз», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної.
24. Розробити фрагмент музичного заняття зі слухання музики в середній групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати твір «Метелик», муз. С.Майкапара.

25. Розробити фрагмент музичного заняття з використанням музично-ритмічних рухів у другій молодшій групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати твір «Горобчик», муз. А. Руббаха.
26. Розробити фрагмент музичного заняття в середній групі закладу дошкільної освіти з використанням музично-ритмічних рухів (вивчення танцю). В якості музичного матеріалу використати танок «Малята-гуцулята», укр. нар. мелодія, обробка К. Мяскова.
27. Розробити фрагмент музичного заняття з використанням музично-ритмічних рухів для дітей другої молодшої групи закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати музичний твір «Погладь пташку», муз. Т. Ломової.
28. Розробити фрагмент музичного заняття зі співу в середній групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати українські народні пісні «Я маленька дівонька» та «Я маленький хлопчик».
29. Розробити фрагмент музичного заняття зі співу в старшій групі закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати українську народну пісню «Кривий танець». Розкрити методику проведення хороводу.
30. Розробити фрагмент музичного заняття зі співу для дітей старшої групи закладу дошкільної освіти. В якості музичного матеріалу використати українську народну пісню «Ой на горі жито».

Перелік теоретичних питань:

1. Визначити мету і завдання музичної освіти в закладах дошкільної освіти.
2. Висвітлити основні вимоги до музичних занять в закладах дошкільної освіти.
3. Схарактеризувати види музичних занять в закладах дошкільної освіти.
4. Розкрити структуру музичності.
5. Визначити основні чинники раннього вияву музичних здібностей дитини.
6. Розмежувати поняття «музичний розвиток», «музичне виховання», «музичне навчання».
7. Схарактеризувати основні види музичної діяльності дітей дошкільного віку.
8. Класифікувати методи навчання.
9. Проаналізувати методичні компоненти музично-педагогічної системи Карла Орфа.
10. Проаналізувати методичні компоненти музично-педагогічної системи Е. Жак-Далькроза.
11. Проаналізувати методичні компоненти музично-педагогічної системи Золтана Кодая.
12. Порівняти методичні компоненти музично-педагогічних систем Карла Орфа і Е. Жак-Далькроза.
13. Порівняти методичні компоненти музично-педагогічних систем Карла Орфа і Золтана Кодая.
14. Визначити основні етапи і методи формування сприйняття музичних творів дітьми дошкільного віку.

15. Проаналізувати специфіку використання українського фольклору на музичних заняттях в закладах дошкільної освіти.
16. Розкрити роль та функції музичного керівника і вихователя в здійсненні керівництва різними формами музичної діяльності дітей дошкільного віку.
17. Схарактеризувати види розваг та визначити вимоги до організації та проведення вечорів розваг у дитячих закладах.
18. Схарактеризувати вікові можливості дітей дошкільного віку в музично-ритмічній діяльності.
19. Проаналізувати чинники, що визначають вибір методів навчання на музичному занятті в закладах дошкільної освіти.
20. Схарактеризувати вікові особливості сприймання музики дітьми дошкільного віку.
21. Схарактеризувати вікові особливості розвитку дитячого голосу.
22. Вказати причини неточного інтонування та методи їх подолання.
23. Схарактеризувати вправи для співу та визначити принципи добору вправ.
24. Вказати шляхи розвитку творчої активності дітей дошкільного віку на музичних заняттях в закладах дошкільної освіти.
25. Розкрити зміст методу музичних вправ та його значення.
26. Проаналізувати принципи добору музичного матеріалу для планування освітнього процесу в дитячих закладах.
27. Розкрити особливості та шляхи формування дитячої музичної творчості.
28. Схарактеризувати принципи музичного виховання.
29. Висвітлити шляхи реалізації принципу єдності емоційного і свідомого на музичних заняттях в закладах дошкільної освіти.
30. Висвітлити шляхи реалізації принципу єдності художнього і технічного на музичних заняттях у закладах дошкільної освіти.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	90-100
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ»

Разом: 150 год. : лекції – 36 год., практичні – 24 год., семінарські – 12 год., індивідуальні – 20 год., самостійна робота – 50 год., підсумковий контроль – 8 год.

V сем. : лекції – 18 год., практичні – 12 год., семінарські – 6 год індивідуальні – 10 год., самостійна робота – 25 год., підсумковий контроль – 4 год.

VI сем. : лекції – 18 год., практичні – 12 год., семінарські – 6 год індивідуальні – 10 год., самостійна робота – 25 год., підсумковий контроль – 4 год.

Семестр	V										
Модулі	Модуль 1					Модуль 2					
Назва модуля	Теоретичні основи музичного виховання					Види музичної діяльності					
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Теми лекцій	Становлення і розвиток системи музичного виховання в закладах дошкільної освіти.	Значення та завдання музичного виховання в дитячих закладах	Розвиток музичних здібностей дітей дошкільного віку	Зміст, види, форми муз. діяльності	Методи та прийоми навчання і виховання	Музичне сприйняття дітей дошкільного віку. Слухання музики	Спів як вид музичної діяльності	Музично-ритмічні рухи.	Гра на дитячих музичних інструментах	Музично-дидактичні ігри	Дитяча музична творчість. Особливості, шляхи формування
Теми практичних		Значення та завдання музичного виховання в дитячих закладах	Розвиток музичних здібностей дітей дошкільного віку		Методи та прийоми навчання і виховання	Слухання музики	Спів як вид музичної діяльності				Взаємозв'язок видів музичної діяльності
Теми семінарських				Зміст, види, форми організації муз. діяльності	Теоретичні питання музичного виховання						Види музичної діяльності
Самостійна робота	Карта самостійної роботи студента										
ІНДЗ	Одна робота протягом вивчення курсу										
Види ПК	Модульна контрольна робота					Модульна контрольна робота					

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ»

Разом: 150 год. : лекції – 36 год., практичні – 24 год, семінарські – 12 год, індивідуальні – 20 год., самостійна робота – 50 год., підсумковий контроль – 8 год.

V сем. : лекції – 18 год., практичні – 12 год., семінарські – 6 год індивідуальні – 10 год., самостійна робота – 25 год., підсумковий контроль – 4 год.

VI сем. : лекції – 18 год., практичні – 12 год., семінарські – 6 год індивідуальні – 10 год., самостійна робота – 25 год., підсумковий контроль – 4 год.

Семестр	VI							
Модулі	Модуль 3				Модуль 4			
Назва модуля	Форми організації музичної діяльності дітей				Організаційно-методичні основи музичного виховання та музично-педагогічна діяльність музичного керівника			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми лекцій	Музичні заняття в закладах дошкільної освіти.	Свята в дитячих закладах	Розваги в дитячих закладах	Музика у повсякденному житті закладів дошкільної освіти.	Системи і технології музичного виховання	Планування і облік роботи з музичного виховання	Функції та роль музичного керівника та вихователя у здійсненні керівництва різними формами музичної діяльності дітей дошкільного віку	Професійна компетентність як освітній результат підготовки музичного керівника.
Теми практичних	Музичні заняття у закладах дошкільної освіти.	Свята в дитячих закладах	Розваги в дитячих закладах	Святкові ранки	Системи і технології музичного виховання	Планування і облік роботи з музичного виховання	Професійна діяльність музичного керівника	
Теми семінарських	Музичні заняття у закладах дошкільної освіти.		Свята і розваги в дитячих закладах					Організаційно-методичні основи музичного виховання
Самостійна робота	Карта самостійної роботи студента							
ІНДЗ	Одна робота протягом вивчення курсу							
Види ПК	Модульна контрольна робота				Модульна контрольна робота			
Підсумковий контроль	Екзамен							

8. Рекомендовані джерела

Основна(базова):

1. Дитина. програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.] ; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А.Машовець; Мін. Осв. і науки України, Київ, ун-т ім. Б. Грінченка. – К.: Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.
2. Музика розвиває, виховує, оздоровлює : навч.-метод. посіб. / Світлана Нечай. – К.: Світлич, 2012. – 144с.
3. Музична педагогіка : навч. посіб. / О.М.Олексюк. – К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2013. – 248с.
4. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти [Текст] / В.Ф. Черкасов – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 528 с.
5. Черкасов В. Теорія і методика музичної освіти: навч. посіб/ Володимир Черкасов. - К. : ВЦ «Академія», 2016.

Додаткова:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук.кер. А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф..д-р пед.наук; авт..кол.: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. – К., 2012. – 26 с.
2. Карабаєва І.І. Дитяче свято як засіб формування ціннісних орієнтацій дошкільників // Практичний психолог: Дитячий садок. – 2014. – №2. – С. 27-33.
3. Коваленко О. Особливості використання дидактичних ігор та вправ у освітньому процесі / О.Коваленко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2014. - №12. – С. 40-44.
4. Смольникова Г.В. Різновікова група в ДНЗ: навч.посіб./ Г.В. Смольникова // К.: Вид.група «Шк. світ», 2015. – 120 с. – (Б-ка «Шкільного світу»).
5. Федій О.А. Естетотерапія: навч.посіб. / О.А. Федій. – 2-ге вид., перероб. Та допов. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 304 с.

9. Додаткові ресурси

1. Національна бібліотека України імені В.В. Вернадського
<http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського
www.dnpb.gov.ua/
3. Бібліотека українських підручників
<http://pidruchniki.ws/>